

Iakttagelser, hågkomster och reflexioner

Gestaltningen av Småland hos Linné, Samuel Ödman och Tegnér

Peter Forsgren

Linnés reseberättelser

Carl von Linné (1707-1778) var bland mycket annat upphovsman till reseberättelsen på svenska, en genre där han fick en rad efterföljare. I den form han gav den varvas exakta och vetenskapligt baserade naturiakttagelser med beskrivningar av olika näringar och deras utveckling, av folkliv och tro, av historiska monument med mera. Någon småländsk reseberättelse skrev Linné aldrig, men hans barndomslandskap finns skildrat i hans *Öländska och gottländska resa* (1741) och *Skånska resa* (1749). I båda dessa skriver han om Stenbrohult, där han växte upp, och Växjö, där han gick i skola.

Vid sitt besök i Stenbrohult i augusti 1741 beskriver Linné naturen kring kyrkan och sin fars trädgård och betonar den senares livsavgörande betydelse för honom. Faderns trädgård har skriver han ”med modersmjölken inflammerat min håg med en outsläcklig kärlek till örter”. Han inventerar också örterna i trädgården och i naturen runt den för att därefter beskriva ortens befolkning, som han menar stammar från ”de gamla göters oblandade ätt”, liksom deras klädedräkt. Då han återvänder till platsen under pingsthelgen åtta år senare, finner han att faderns trädgård blivit totalt förstörd genom en vålded och att mycket annat också hunnit förändras. Detta markeras redan i den inledande meningen som med sitt talande bildspråk utmålar det Stenbrohult som nu möter honom: ”Här fant jag fåglarna utödde, boet uppbränt och ungarna förskingrade, att jag näppeligen igenkände det rum, där jag själv blivit utkläckt”. Inte heller bland befolkningen känner Linné igen sig längre:

Jag, som för 20 år sedan kände igen varenda inbyggare i socknen, fant nu knappt 20 personer övriga, dem jag i min barndom sett unga drängar. De gingo nu med grå hår och vita skägg, utlevde, och en ny värld hade kommit i stället.

Dessa olika tecken på genomgripande förändringar hindrar dock inte Linné från att på sitt vanliga sätt nedteckna sina iakttagelser om natur och näringar kring Stenbrohult, något som han fortsätter med då han i augusti samma år på nytt återvänder dit på sin återresa från Skåne. I Linnés beskrivningar av barndomslandskapet varvas vetenskapliga observationer med personligt hållna minnesbilder och reflexioner.

Även Växjö beskrivs i de båda reseböckerna. Här betonar Linné stadens karaktär av förvaltnings- och skolstad, där det inte finns några ”manufakturere utom tobaksspinneri”. Särskilt intresse ägnas stadens skola och gymnasium,

där han själv gått som ung. Den presenteras som en av landets mest ansedda och dess elevantal anges noggrant i båda reseberättelserna. Själva staden beskrivs som välordnad, ”anlagd med räta och ljusa gator” och där trädplanteringen utmed dessa förskönar den. Då Linné besöker Växjö 1741 utgör domkyrkan ”ett bedröveligt spektakel” sedan åskan slagit ner i tornet och orsakat en brand, men när han på nytt kommer dit 1749 kan han konstatera att den har renoverats. Till stadens tillgångar hör också braxen i Växjösjön, som enligt honom ”i sitt släkte så den störste och smakeligaste i hela Sverige”.

Den småländska stad som blir utförligast skildrad är emellertid Kalmar, som Linné besöker på sin resa till Öland och Gotland. På grund av storm och dåligt väder uppskjuts överresan och Linné får tillfälle att noga bese staden och dess omgivningar, och han ger utförliga beskrivningar av bebyggelse, näringsliv och natur. Samtidigt öppnas ett socialt perspektiv, då han tänker på de fångar som arbetat vid stadens befästningsverk och deras villkor: ”Deras elände reste håren på huvudet, vilkas nåd var alldeles borta och som vore dömda till evige livsfångar”. Det sociala perspektivet framträder även då Linné besöker Ädelfors koppar bruk nära Vislanda. Efter att ha beskrivit malmen och de verkstäder där den hanteras, konstaterar han utan att gå in på de närmare omständigheterna att det finns skarpa sociala konflikter kring bruket: ”Bruksfolket och de kringboende vid Ädelfors voro mycket missnöjde, talandes om alla inrättningarna med förakt, vedervilja och spådde olyckelig utgång.”

Hos reseberättaren Linné smälter ofta skilda perspektiv och tidsplan samman då han skildrar olika platser. Ett exempel är godset Bergkvara utanför Växjö som han uppmärksammar dels för sina historiska minnesmärken och händelser och dels som ett välordnat och mönstergillt modernt jordbruk. Ett annat exempel är beskrivningen av Taberg i slutet av hans *Öländska och götländska resa*, där han gör sedvanliga naturobservationer men där fokus ligger på att beskriva hur Taberg på grund sin lättillgängliga malm utgör ”en järngruva ovan jord” och hur hela berget just därför i hög grad har industrialiserats.

Samuel Ödmans minnen

Linnélärjungen Samuel Ödman (1750-1829) kom likt sin läromästare till Uppsala universitet efter skolgång i Växjö och inledde där sin karriär som naturforskare. Under sina år som skolpräst i Stockholms skärgård utgav han en rad naturvetenskapliga skrifter, som bidrog till att han 1784 blev medlem av Vetenskapsakademien, parallellt med att han ägnade sig åt studier i biblisk filologi. Han återvände till Uppsala 1790 och blev 1799 professor i teologi och en av universitetets mest framstående och beundrade lärare och forskare. Förutom dessa vetenskapliga insatser översatte han sammanlagt ett femtiotal reseskildringar.

I början av 1800-talet skrev han sina *Hågkomster från hembygden och skolan* (1801-1802), som utgavs postumt 1830 och som har blivit klassisk inom två områden, hembygdsskildringen respektive memoarskrivandet, två genrer där han skulle få en rad efterföljare under 1800-talet. Även som författare till *Hågkomster* framstår Samuel Ödman i mycket som en arvtagare till Linné. Stilen är enkel och konkret, saklig och verklighetsförankrad. Det jag som framträder i texten är heller inget självbiografiskt jag som sätter den personliga upplevelsen och utvecklingen i centrum. I stället är det fråga om ett jag vars egna erfarenheter av det som skildras är en garant för berättelsens autenticitet, ett förhållande Ödman själv berör i inledningen till sin text.

Hågkomster består som dess fullständiga titel antyder av två delar, där den första har rubriken "Ett prästhus i Småland under senare delen av 1700-talet" och där författaren skildrar sin uppväxt i morfaderns prästgård i Vislanda, ett par mil sydväst om Växjö. Då Ödman växte upp där, hade prästgården liksom tjänsten varit i släktens ägo i flera generationer, något som även var fallet då han skrev sina memoarer.

Ödman ger en detaljerad beskrivning av husets interiör, av de olika rummen och deras användning liksom av en rad föremål, vars värde och funktion anges. Därefter skildras en typisk dag i prästgården, med dess olika arbetsuppgifter och gemensamma måltider, och där allt och alla har sin tid och plats. "Ordning, arbetsamhet och stillhet voro från förra tider här så rotfästade, att allt utgjorde ett urverk utan lod", heter det om livet där. Ödman skildrar även de nöjen som stod till buds, särskilt i samband med de stora högtiderna. Det starkt traditionspräglade julfirandet beskrivs nästan timme för timme och två lokalt förankrade högtider hör också till det som lyfts fram. Den första är det så kallade ostmötet vid midsommar, en fest som har särskild koppling till prästgårdarna, och den andra är humlekvällen i september. I samband med den senare berättades det sagor. "Man trodde sig försatt i en isländsk aftonsamling", skriver Ödman och ger här en inblick i en muntlig berättartradition som återspeglar allmogens livssyn och föreställningsvärld. Populära var sagor om elaka styvmödrar och de om giriga rika som bedras medan de fattiga och förnöjsamma lönas med rikedom och lycka. Även motiv som skogsrå och tomtar förekommer under dessa berättarkvällar.

En person står i centrum i denna del av *Hågkomster* och det är författarens morfar Samuel Wiesel, som efterträtt sin far som präst i församlingen utan att ha sökt tjänsten. Bakgrunden till detta förhållande berättas det om i början av texten. Som ung kom morfadern 1716 till Lunds universitet, dit den hemvändande Karl XII anlände och sökte värva "den långe smålänningen" för sitt fälttåg till Norge. Samuels far såg då till att sonen snabbt återvände till Vislanda och därtill gavs dispens att prästvigas, trots att han ännu ej fyllt arton år. Morfadern kom därefter att framleva resten av sitt liv i Vislanda och enligt traditioner som inte nämnvärt ändrats sedan mitten av 1600-talet.

Morfadern beskrivs som en man utan större bildning och som lite intresserar sig för sin tids politiska och teologiska stridigheter. Han håller

aldrig någon tidning och har heller inte några brevkontakter med omvärlden. Fram tonar i stället bilden av en präst som lever nära sin församling liksom sin släkt och av ett liv präglad av enkelhet och måttfullhet liksom av omsorg om de sina, inte minst om församlingens fattiga betonas det. Ödman bild av livet i morfaderns prästgård får därför starka drag av idyll i dess mest grundläggande betydelse, det vill säga ett mycket traditionspräglad liv i nära anknytning till naturens och årstidernas växlingar och där släkten och församlingen utgör den enhet kring vilken arbetet och livet kretsar.

Hågkomsters andra del, med rubriken "Om disciplin och levnadssätt vid Växjö skola och gymnasium intill 1780-talet", har kommit att bli en klassisk skolskildring. Återigen betonas att memoarerna bygger på egna erfarenheter och att de är "bokstavligt sanna". Precis som då Ödman beskrev prästgården beskrivs också skolans olika interiörer och vilka verksamheter som är knutna till de olika lokalerna, liksom hur själva skolan och undervisningen är organiserade. Stor uppmärksamhet ägnas de olika hierarkier, regler och straffsystem som härskar i skolan liksom den pennialism som är vanlig mellan eleverna. En särskild prövotid utgör första året i gymnasiet, där gymnasisterna först efter att ha "fullbordat sin pennialism" för första gången åtnjuter fulla rättigheter inför studentexamen. För de studenter som skall lämna Växjö och skolan för universiteten i Lund och Uppsala, finns en särskild avskeds-ceremoni. Termen resa är för övrigt, berättar Ödman, reserverad för just dessa två orter, medan alla resor till andra orter kallas att fara.

Om bilden av skolan på flera sätt är ganska mörk och kritisk, är bilden av kamratlivet desto ljusare. Det gäller skildringen av pojkarnas gemensamma boende och mathållning liksom deras vana att på olika sätt visa ansvar och omtanke om varandra. Det gäller i än högre grad då deras lekar och nöjen beskrivs, samtidigt som ynglingarnas sedlighet och brist på laster betonas – varken spel, supande, busliv eller kärlekshistorier sägs ha förekommit. Vad som särskilt lyfts fram här är betydelsen av stadens musikliv. "Ingen småstad kunde högre värdera musik än Växjö", konstaterar Ödman och berättar att han själv haft rollen som vice kapellmästare i en orkester under ett par terminer.

Tegnér's brev och dikter

Linné och Samuel Ödman är typiska på så sätt att de efter avslutad skolgång lämnade Växjö och Småland för universitetsstudier och karriärer på annan ort. Så gjorde en rad av tidens författare, som var födda i Småland men som via högre utbildning huvudsakligen kom att arbeta inom akademien, staten eller den framväxande tidningsvärlden på andra håll i landet. Bland dessa författare kan nämnas Gudmund Göran Adlerbeth, Magnus Jakob Crusenstolpe, Per Elgström, Lorenzo Hammarsköld, Olof Kexel, Per Henrik Ling och Henrik Bernhard Palmaer, senare även Viktor Rydberg. Hos dessa, kanske med just Rydberg som det främsta undantaget, har Småland avsatt få spår i det de skrivit.

Något av en motsatt resa gjorde Esaias Tegnér (1782-1846) då han 1824 lämnade en professur i grekiska vid Lunds universitet för att tillträda som biskop i Växjö stift, ett ämbete han innehade fram till sin död 1846. Småland och Växjö beskrivs framför allt i Tegnér's brev, men har i viss utsträckning också satt spår i hans skönlitterära författarskap. Till skillnad från Linné och Ödman är det ofta en mycket kritisk blick som riktas mot Växjö och Småland genom Esaias Tegnér, men samtidigt en blick som författaren också riktar mot sig själv. Den självreflexion och självkritik som Tegnér av och till ger uttryck för i sina brev gör att han för en sentida läsare kan framstå som en modern samtalspartner. I det här sammanhanget är viktigt att peka på genrens betydelse. Brevet, som ofta riktade sig till en adressat inom Tegnér's egen vänskapskrets, gav författaren möjlighet att ge uttryck för tankar och känslor av mer privat natur än i de andra, mer officiella genrer, där biskopen och Tegnér med stor framgång verkade. En annan effekt av brevet's mer privata karaktär är att gränsen mellan inre och yttre landskap ibland luckras upp i hans skildringar av Växjö och Småland. Den fråga som då aktualiseras är i vilken utsträckning Tegnér's syn på landskapet och dess invånare kan betraktas som projektioner av hans inre mörker och oro, något som han själv reflekterar över i flera brev, särskilt från 1830-talet.

Ett återkommande tema i Tegnér's brev från hans första tid som biskop är beskrivningar av det förfall som mötte honom. Det gällde såväl biskopssätet Östrabo och skolan som prästerskapet och stiftet i dess helhet. Han låter inte bara renovera Östrabo innan han flyttar in med sin familj där – hans arbete som biskop är överhuvudtaget i stor utsträckning inriktat på förbättringar och reformer av olika slag. Han tar itu med skolan, söker motverka superiet bland prästerna och inför en kompletterande utbildning för dem, startar lässällskap, bygger kyrkor och tar initiativ till renovering av domkyrkan, som han finner ”gammal, ful och förfallen”.

I sina brev ger Tegnér ibland en satirisk bild av Växjö som en småstad utan något bildat umgängesliv, något som plågar honom. Till Martina von Schwerin beskriver han 1827 det sociala livet i staden som ett ”barbari” och fortsätter: ”Damerna sticka strumpor och herrarna, som ej få spela kort, gäspa munnen ur led. Det är konversationsnöjet.” Vad Tegnér framför allt saknar är djupare konversation med kvinnor, eftersom dessa enligt honom är så mycket bättre samtalspartners än män, vars konversationskonst liknas vid ett hackbräde. Vid andra tillfällen blir hans beskrivningar av Växjö och Småland direkt föraktfulla, till och med hatiska, som då han i ett brev 1833 till barndomsvännen Magnus Lagerlöf beskriver en typisk smålänning: ”Han är en av de här i Småland icke ovanliga karaktärer, krypande, beräkningsfull, sniken, alltid den starkes slav och den svagares tyrann.” I ett brev till Johan Myhrman ett par år senare (1835), där han ger uttryck för sin längtan till Värmland, som han kallar ”min barndoms, min ungdoms glada hem”, beskriver han Småland och dess invånare med följande hårda ord:

Här hatar jag landet och föraktar folket, ett sniket, trolöst, ärelöst släkte, som är för snålt att vara glatt, och för fattigt att kunna vara ärligt. Småland är Nordens fattighus, med all de lyten som vanligtvis åtfölja ett ytterligt armod: snikenhet, avundsjuka, förtal, en småsinthet varom du ej kan göra dig begrepp, en falskhet som är sitt eget ändamål.

Nu är karaktäristiker av detta slag inget unikt för Småland. I andra brev kan han beskriva Stockholm, som kan kallas ”den babyloniska skökan”, som den stad han hatar och föraktar mest och Uppsala får vid ett annat tillfälle epitetet ”det mänskliga vetandets Sibirien”.

Den ibland mycket kritiska inställning till hela Småland hindrar dock inte att han mycket trofast och pliktmedvetet tjänar Växjö och dess invånare vid de tillfällena då staden drabbas av stora olyckor, som vid koleraepidemin 1834 och vid det två mycket förödande stadsbränderna 1838 och 1843. Sin hållning beskriver han i samband med den första branden i ett brev till Martina von Schwerin: ”Jag är ingen synnerligen vän av växjöborna, med vilka jag nästan alls inget umgänge har; men vid sådana tillfällen av allmän olycka måste naturligtvis alla dylika små personliga konsiderationer vika.”

Under åren som biskop i Växjö tycks perioder av intensivt arbete, vars nytta han av och till betvivlar, varvas med perioder av självvald isolering eller av psykisk oro och ohälsa. I ett brev till Wingård 1830 beskriver han sig som kluven mellan biskopsämbetet och diktandet och som oduglig till båda: ”När man skall hålla hushåll på tvenne ställen så vanskötes de på bägge, och jag duger varken för dikten eller verkligheten, uträttar följaktligen ingenting helt i någondera. [---] Därför är jag på ingendera sidan ett helt tal, blott ett bråk mellan bägge.” Till värmlänningen Knut Lilljebjörn beskriver Tegnér några år senare (1836) hur han upplever själva biskopsämbetet som tomt och som något som överlevt sig självt, samtidigt som han ger sig själv skulden för detta.

Dock är väl mycket mitt fel: för det egentligen prästerliga är jag icke född, och det ligger mycken hedendom i mitt väsende. Den väsentligaste orsaken till min förstämning är dock väl fysisk, såvida nämligen sinnets retlighet och ständiga oro därur kunna förklaras. Annars har jag på ett par år ej varit sjuk, utom i den kroppsdel som kallas för – själ. Jag har ofta fruktat för mitt förstånd eller vad man kallar så; ty en åder av galenskap går genom hela min släkt.

I flera brev från samma tid skriver Tegnér att han är medveten om att hans inre mörker och psykiska ohälsa är något som påverkar hans bild av omvärld och medmänniskor. Så sker exempelvis i det långa brevet till Magnus Lagerlöf 1833, där han reflekterar över sig själv och vilka effekter den psykiska sjukdomen haft på honom:

Men utom detta rent fysikaliska onda verka även denna liksom alla leversjukdomar högst olyckligt på lynnet. Den medför en nedslagenhet, en förstämning men därefter en retlighet som gör patienten odräglig både för sig

och andra. När denna saulsande kommer över mig känner jag ofta en obeskrivlig bitterhet som ingenting tål, ingenting skonar varken i himmelen eller på jorden. Den ger sig hos mig vanligtvis luft genom människofientliga reflexioner, sarkasmer och infall, som knappt äro sagda eller nedskrivna innan jag ångrar dem, men då är det för sent. [---] En sådan bitterhet är ingalunda naturlig för mitt lynne som snarare är för fromt än för skarpt, den är ett sjukdomssymptom som därföre plågar mig dubbelt.

Vilka spår har då Småland avsatt i Esaias Tegnér's skönlitterära författarskap? De är inte så många, men finns där likafullt och de är också av olika betydelse. Ett första exempel är dikten ”Flyttningen”, som beskriver själva flytten till Växjö och som inleds med att diktjaget tar avsked från Lund. Inför sitt nya ämbete som biskop ställs frågan ”Passar väl Skalden dertill? Frågar jag tvekande sjelv” och dikten fortsätter:

Är jag som knappast en Prest, och skall blifva anförarn för Prester,

Knappast en Herde, och skall blifva en herde för hjord,

Hundrafaldig, hur passar det sig för hedna poäten?

Längre fram i dikten konstateras dock i ett platonskt färgat resonemang att trons och skönhetsens värld i själva verket inte är så väsensskilda, snarare förenade i ett slags höge verklighet:

Se i ditt innersta opp. Är Tänkandets väsen ej trefaldt?

Andas de heliga Tre icke i allt som är till?

Kärlekens hemlighet är den ej diktens hemlighet äfven

Outgrundlig som den, är Religionen ej sång?

Diktens senare hälft skildrar hur resan till ”St. Sigfrids stad” går via Stenbrohult. Skildringen av ankomsten dit sker i idyllens tecken, något som i än högre grad gällan gestaltningen av den första bostaden i Växjö, där den ligger vid sjön med domkyrkan i fonden:

Utanför staden der ligger bland berg, den grönskande *Tufvan*,

Nere vid squalpande sjö, midt i en dunge af björck.

Allting är vänligt, fast armt och *smått* i mitt trefliga *Småland*.

[---]

Fridens och trefnadens hem, lyckliga voro vi der.

Ligger det gent över sjön och blånar i ljusnande vårnatt

Tornet på Helgonets hvalv, kransadt av stjernornas ring.

Klockorna dåna derifrån som anderöster från himlen.

”Flyttningen” tillkom under 1840-talet och den ljusa och idylliska tonen i diktens avslutning skiljer den dels från de flesta andra dikter från denna sjukdomspräglade period i Tegnér’s liv, dels från vad han skrev om Växjö och Småland i de brev som skildrar hans ankomst till stiftet, där det alltomfattande förfallet var det dominerande temat.

En rad av de tillfällesdikter Tegnér skrev under sina år som biskop i Växjö an knyter till hans ämbetsutövning och rör sådant som kyrkoinvigningar, prästvigningar och examenshögtider. I de flesta av dessa dikter finns det mycket lite av småländsk lokalfärg, förutom angivandet av den plats och den händelse dikten handlar om. Ett exempel på detta förhållande är ”Prestvigningen” (1837), som innehåller desto mer av författarens platonskt färgade syn på relationen mellan religion och diktande. I dikten ”Efter talets slut vid Växjö gymnasii jubelfest 1843” framskyntar däremot ett småländskt sommarlandskap och åhörarna uppmanas också att minnas landskapets ”store döde”. Främst bland dessa står Linné – ”Smålands störste son” – och särskilt dennes förmåga att utläsa Guds närvaro i naturen lyfts fram. Det är ett tema Tegnér tidigare tagit upp i sitt tal vid invigningen av den nya kyrkan i Stenbrohult 1833, där Linné omtalas som ”den store blomsterprofeten som bättre än någon annan före honom såg och uttydde Herrans under i naturen”. I gymnasiediktens slut nämns förutom Linné även Samuel Ödman, Samuel Rogberg och Per Henrik Ling och åhörarna uppmanas vårda dessa smålänningars minne: ”De äro våra anor. Given akt, / vad anspråk födas utav fädrens ära!”

Den drygt femhundra versrader långa ”Kronbruden” (1841) skildrar ett lantligt bröllop i tre steg med i tur och ordning vigseln, bröllopsmiddagen och den avslutande dansen. Dikten innehåller en rad folkloristiska detaljer, framför allt vad gäller kläder och mat. Bröllopfesten ges även en viss historisk inramning då fornminnen i det omgivande landskapet lyfts fram. Att Johan Henrik Kellgren vistats i grannskapet och där fått inspiration till en av sina mest kända kärleksdikter, ”Till Christina”, är något som i Tegnér’s dikt aktualiseras som en biografisk anekdot genom en av diktens muntliga berättare. ”Kronbruden” innehåller överhuvudtaget en hel del av berättande och dialog och inte minst håller diktjaget vid flera tillfällen längre tal om såväl inrikes- och utrikespolitik som nykterhetsrörelsen. I det avslutande talet apostroferas Kellgren återkommande som en allierad i kampen *för* det rätta, sanna och sköna och *mot* det som beskrivs som samtidens liberala vidunder.

Småland förekommer även vid ett par tillfällen som scen för Esaias Tegnér’s mer centrallyriska dikter. Titeln ”Tofta” (1833) syftar på Tofta Sörgård, där hans dotter Disa levde tillsammans med sin make. I den tre strofer korta dikten kontasteras genomgående den yttre sommar- och familjeidyllen mot diktjagets inre, som helt domineras av saknaden efter en

älskad Emili, vars frånvaro upprepas i slutet av varje strof. Det är denna kontrast mellan yttre och inre landskap, som enligt diktjaget förvandlar "Paradiset" till en "öcken".

Även "I Kronobergs ruiner" (1843) har en konkret plats som utgångspunkt. I sin helhet lyder dikten

Jag stod i Kronobergs ruiner

inunder Gustaf Vasas ek,

der qvällens matta lampa skiner

emellan bladens mörka lek.

Men med förtviflans hemska miner

gick mången skugga, vild och blek,

och deribland kanske Nils Dacke,

som ångrade hvad ont han gjort,

då han bröt borgens stränga port. –

Ack, när på dödens port vi knacke,

han gerna plägar öppnas fort.

Jag stod – på Vasas *sol* jag tänkte,

jag drömde åter minnets skatt,

och sköldar gnydde, hjälmur blänkte –

men plötsligt dagg från eken stänkte,

jag såg mig om, och det var – natt.

Tegnens dikt har som utgångspunkt en plats med stor historisk betydelse. Kronoberg byggdes under medeltiden som biskopssäte. Efter reformationen drog Gustav Vasa in den till kronan och Kronoberg spelade en stor roll som försvarsfäste mot gränsen till det danska riket. Efter det att Skåne blivit svenskt förlorade Kronoberg denna betydelse och borgen förföll till ruin redan under slutet av 1600-talet. "I Kronobergs ruiner" anknyter dock till en mer specifik historisk händelse. Under Dackefejden, det största bondeupproret i svensk historia, i början av 1540-talet fungerade Kronoberg

en kort period som högsäte för upprorsledaren Nils Dacke, innan denne besegrades av Gustav Vasa.

Diktens yttre scen utgörs av själva borgruinerna och det omgivande landskapet där det är kväll och mörker. Det viktigaste skeendet tar emellertid plats i diktjaget inre, där minnet av kampen mellan Dacke och Gustav Vasa träder fram, gestaltat som en kamp mellan mörker och ljus. Som så ofta hos Tegnér är fantasin eller inbillningskraften förknippad med ett inbrytande ljus, som här ges politiska konnotationer genom att benämnas "Vasas sol", en betydelse som understryks genom kursiveringen av själva ljuskällan. Diktens slutrader talar om en förändring som sker "plötsligt": naturen gör sig påmind, den inre scenen släcks, jaget återförs till nuet och konstaterar att mörkret tätat till natt. Denna dikt, som tar upp en av de mest dramatiska händelserna i Smålands historia, var tänkt att ingå i en större diktcykel med namnet "Nordiska rimsagor, som dock aldrig kom till stånd.